

A látszat ellenére az orosz gazdaság összeomlóban van

Kilenc mítosz a szankciók hatásairól és az üzleti visszavonulásról, megcáfolva

Jeffrey Sonnenfeld, a Yale School of Management Lester Crown professzora és dékánhelyettese, valamint Steven Tian, a Yale Chief Executive Leadership Institute kutatási igazgatója

2022. JÚLIUS 22., 17:56 Foreign Policy

Öt hónappal az ukrajnai orosz invázió után sok nyugati döntéshozó és kommentátor még mindig megdöbbenően kevésbé érti Vlagyimir Putyin elnök inváziójának gazdasági dimenzióit, és azt, hogy mit jelentett ez Oroszország gazdasági helyzetére nézve mind belföldön, mind globálisan.

A nemzetközi szankciók és az Oroszországból való önkéntes üzleti visszavonulás egyáltalán nem voltak hatástalanok vagy kiábrándítóak, ahogyan azt sokan állítják, hanem pusztító hatást gyakoroltak Oroszország gazdaságára. A romló gazdaság erőteljes, bár alábecsült tényezője a Putyin előtt álló romló politikai helyzetnek.

Az, hogy ezek a félreértések továbbra is fennállnak, nem teljesen meglepő a rendelkezésre álló gazdasági adatok hiánya miatt. Valójában az elmúlt hónapokban elszaporodott, túlzottan derűlátó orosz gazdasági elemzések, előrejelzések és prognózisok közül soknak van egy alapvető módszertani hibája: ezek az elemzések a legtöbb, ha nem is az összes alapul szolgáló bizonyítékot magának az orosz kormánynak az időszakos gazdasági közleményeiből merítik. A Kreml által közzétett számokat, ha nem is minden esetben, de hitelesnek tartják, bár vannak bizonyos problémák.

Először is, a Kreml gazdasági közleményei egyre inkább válogatottak, részlegesek és hiányosak, és szelektíven dobják ki a kedvezőtlen mutatókat. Az orosz kormány fokozatosan egyre több olyan kulcsfontosságú statisztikát tart vissza, amelyeket a háború előtt havonta frissítettek, beleértve az összes külkereskedelmi adatot. Ezek közé tartoznak az exportra és importra vonatkozó statisztikák, különösen az Európával folytatott kapcsolatokra vonatkozó statisztikák; az olaj- és gázipari havi termelési adatok; a nyersanyagexport mennyiségei; a tőke be- és kiáramlása; a nagyvállalatok pénzügyi kimutatásai, amelyeket korábban maguk a vállalatok tettek közzé; a központi bank monetáris alapadatai; a közvetlen külföldi befektetések adatai; a hitelezési és hitelnyújtási adatok; valamint a hitelek elérhetőségével kapcsolatos egyéb adatok. Még a Roszaviatszija, a szövetségi légiközlekedési ügynökség is hirtelen megszüntette a légitársaságok és repülőterek utasforgalmára vonatkozó adatok közzétételét.

Amióta a Kreml leállította a frissített számok közzétételét, korlátozva ezzel a kutatók számára a gazdasági adatok hozzáférhetőségét, sok túlzottan rózsás gazdasági előrejelzés irracionálisan extrapolálta a gazdasági kibocsátásokat (teljesítményeket) az invázió első napjaitól kezdve, amikor a szankciók és az üzleti visszavonulás még nem fejtette ki teljes hatását. Még azok a kedvező statisztikák is kétes értékűek, amelyeket közzétettek, tekintettel arra a vélhető politikai nyomásra, amelyet a Kreml gyakorolt a statisztikai integritás meggyengítése érdekében.

A Kreml-statisztikák névértéken való elfogadásának veszélyeit szem előtt tartva, szakértői csapatunk – orosz nyelvű magán és közvetlen adatforrások, köztük fogyasztói adatok, kereszt-ellenőrzések, Oroszország nemzetközi kereskedelmi partnereinek közleményei és a bonyolult szállítási adatok adatbányászata segítségével – közzétette az egyik első átfogó gazdasági elemzést, amely a jelenlegi orosz gazdasági tevékenységet méri öt hónappal az invázió után, Franek Sokolowski, Michal Wyrebkowski, Mateusz Kasproicz, Michal Boron, Yash Bhansali és Ryan Vakil közreműködésével. Elemzésünkben világossá válik: az üzleti visszavonulások és a szankciók rövid és hosszú távon is összezúzzák az orosz gazdaságot. Kutatásunk alapján kilenc széles körben elterjedt, de félrevezető mítoszt kérdőjelezünk meg Oroszország állítólagos gazdasági ellenálló képességéről.

Mítosz 1: Oroszország átirányíthatja gázexportját, és Európa helyett

Ázsiának adhatja el

Ez Putyin egyik kedvenc és leginkább félrevezető beszédtemája, hogy megduplázza a sokat hangoztatott keleti orientációját. A földgáz azonban nem helyettesíthető exportcikk Oroszország számára. Oroszország gázkapacitásának kevesebb mint 10 százaléka cseppfolyósított földgáz, így az orosz gázexport továbbra is a vezetékes gázt szállító vezetékek rendszerétől függ. Oroszország csővezetékeinek túlnyomó többsége Európa felé halad; ezek a csővezetékek, amelyek Nyugat-Oroszországból erednek, nem csatlakoztathatók a Kelet-Szibériát Ázsiával összekötő, különálló, kialakulóban lévő csővezeték-hálózathoz, amely az európai csővezeték-hálózat kapacitásának mindössze 10 százaléka. Valójában az Oroszország által tavaly Kínába exportált 16,5 milliárd köbméter gáz kevesebb mint 10 százalékát tette ki az Oroszország által Európába küldött 170 milliárd köbméter földgáznak.

A régóta tervezett, jelenleg építés alatt álló ázsiai gázvezeték-projektek még évekre vannak attól, hogy működésbe lépjenek, még kevésbé az elhamarkodottan kezdeményezett új projektek, és e költséges gázvezeték-projektek finanszírozása most is jelentős hátrányba hozza Oroszországot.

Összességében Oroszországnak sokkal nagyobb szüksége van a világpiacon, mint a világnak az orosz szállítások iránt; Európa az orosz gázexport 83 százalékát kapta, de saját ellátásának csak 46 százalékát vette át Oroszországtól 2021-ben. Mivel korlátozott a csővezeték-összeköttetés Ázsiával, több orosz gáz marad a földben; sőt, a Gazprom orosz állami energetikai vállalat által közzétett adatok szerint a termelés ebben a hónapban már több mint 35 százalékkal csökkent az előző évhez képest. Putyin minden európai energetikai zsarolása ellenére mindezt saját pénztárának jelentős anyagi kárára teszi.

Mítosz 2: Mivel az olaj jobban pótolható, mint a gáz, Putyin egyszerűen

többet adhat el Ázsiának

Az orosz olajexport most Putyin csökkenő gazdasági és geopolitikai befolyását is tükrözi. Felismerve, hogy Oroszországnak nincs hová fordulnia, és tudatában van annak, hogy a vevőinek több vásárlási lehetőségük van, Kína és India példátlan, körülbelül 35 dolláros árengedményt kap az orosz uráli olajvásárlásra, annak ellenére, hogy a történelmi különbség soha nem volt 5 dollárnál nagyobb - még a 2014-es krími válság idején sem -, és időnként az orosz olajat a Brent és WTI olajhoz képest felárral értékesítették. Ráadásul az orosz olajszállító tartályhajóknak átlagosan 35 napba telik eljutni Kelet-Ázsiába, míg Európába két-hét nap alatt, ezért a múltban az orosz olajnak csak 39 százaléka került Ázsiába, szemben az Európába szánt 53 százalékkal.

Ezt az árrésnyomást Oroszország nagyon is érzi, mivel a többi nagy olajtermelőhöz képest továbbra is viszonylag magas a kitermelési költsége, és a kitermelő országok közül az egyik legmagasabb határköltséggel rendelkezik. Ez az orosz fejlődő iparág is régóta a nyugati technológiára támaszkodik, ezért Oroszország egykori elsődleges piacának elvesztése és Oroszország csökkent gazdasági súlya miatt még az orosz energiaügyi minisztérium is lefelé módosította a hosszú távú olajkitermelésre vonatkozó előrejelzéseit. Kétségtelen, hogy - ahogyan azt sok energetikai szakértő megjósolta - Oroszország elveszíti energetikai nagyhatalmi státuszát, és ezzel visszavonhatatlanul romlik stratégiai gazdasági pozíciója, mint egykori megbízható nyersanyagszállító.

Mítosz 3: Oroszország az Ázsiából származó importtal pótolja az elvesztett nyugati üzleteket és importot

Az import fontos szerepet játszik Oroszország hazai gazdaságában, az orosz GDP mintegy 20 százalékát teszi ki, és Putyin teljes önellátásra vonatkozó harcias téveszméi ellenére az országnak szüksége van a legjelentősebb kereskedelmi partnerektől származó létfontosságú alapanyagokra, alkatrészekre és technológiára. Bár az ellátási láncokban is volt némi elhúzódo fennakadás, az orosz import az elmúlt hónapokban több mint 50 százalékkal zuhant.

Kína nem lépett be az orosz piacra olyan mértékben, mint ahogyan attól sokan félték; valójában a Kínai Vámhivatal legfrissebb havi adatai szerint az év elejétől áprilisig több mint 50 százalékkal zuhant az Oroszországba irányuló kínai export, a havi 8,1 milliárd dollárról 3,8 milliárd dollárra. Figyelembe véve, hogy Kína hétszer annyit exportál az Egyesült Államokba, mint Oroszországba, úgy tűnik, hogy még a kínai vállalatok is jobban aggódnak az amerikai szankciókkal való szembekerülés miatt, ami Oroszország gyenge gazdasági pozícióit tükrözi a globális kereskedelmi partnereivel szemben.

Mítosz 4: Az orosz belső fogyasztás továbbra is erős, a fogyasztói magatartás egészséges

A nemzetközi ellátási láncoktól leginkább függő ágazatok némelyikét 40-60 százalék körüli infláció sújtja – rendkívül alacsony értékesítési volumenek mellett. Például a nagy külföldi autógyártók oroszországi eladásai átlagosan 95 százalékkal estek vissza, van, ahol az értékesítés teljesen leállt.

A kínálathiány, a magasra szökő árak és a fogyasztói hangulat romlása közepette aligha meglepő, hogy az orosz beszerzési menedzserindex-értékek – amelyek azt mutatják, hogy a beszerzési menedzserek hogyan látják a gazdaságot – zuhantak, különösen az új megrendelések esetében, a fogyasztói kiadások és a kiskereskedelmi értékesítési adatok éves szintű mintegy 20 százalékos visszaesése mellett. Az adatok, például a Yandexen belüli e-kereskedelmi eladások és az azonos moszkvai kiskereskedelmi üzletek forgalmának adatai megerősítik a fogyasztói kiadások és eladások meredek csökkenését, függetlenül attól, hogy mit mond a Kreml.

Mítosz 5: A globális vállalatok nem igazán vonultak ki Oroszországból, és az üzleti-, tőke- és tehetségmenekülésre vonatkozó adatok túlértékeltek

A globális vállalkozások Oroszország munkaerő-állományának mintegy 12 százalékát (5 millió munkavállalót) foglalkoztatták. Az üzleti kivonulás eredményeként az orosz GDP mintegy 40 százalékát képviselő több mint 1000 vállalat csökkentette tevékenységét az országban, ami három évtizednyi külföldi befektetést fordított vissza, és a tőke és a tehetségek egyidejű, példátlan mértékű kivonását okozta. 500 000 ember vándorolt ki, akik közül sokan pontosan azok a magasan képzett, technikailag képzett munkavállalók, akiknek az elvesztését Oroszország nem engedheti meg magának. Még Moszkva polgármestere is elismerte a munkahelyek várható tömeges megszűnését.

Mítosz 6: Putyin a magas energiaáraknak köszönhetően költségvetési többletet ér el

Oroszország a saját pénzügyminisztere szerint idén a GDP 2 százalékának megfelelő költségvetési hiányt fog felmutatni – ez az egyetlen alkalom az utóbbi években, hogy a költségvetés deficitese, a magas energiaárak ellenére –, Putyin fenntarthatatlan költségeinek köszönhetően. A katonai kiadások drámai növelése miatt Putyin nyilvánvalóan fenntarthatatlan, drámai költségvetési és monetáris beavatkozásokhoz folyamodik, beleértve a Kreml kedvenc projektjeinek listáját, amelyek mind hozzájárultak ahhoz, hogy a pénzmennyiség majdnem megduplázódott Oroszországban az invázió kezdete óta. Putyin meggondolatlan költségei egyértelműen feszült helyzetbe hozza a Kreml pénzügyeit.

Mítosz 7: Putyin több százmilliárd dollár tartalékkal rendelkezik a rossz napokra, így a Kreml pénzügyei valószínűleg nem fognak a közeljövőben megterhelődni

A legnyilvánvalóbb kihívás, amellyel Putyin rossz napokra szánt pénzeszközei szembesülnek, az a tény, hogy az évek óta felhalmozott olaj- és gázbevételekből felhalmozott mintegy 600 milliárd dollárnyi devizatartalékból 300 milliárd dollár be van fagyaszthatva és elérhetetlen, mivel az Egyesült Államok, Európa és Japán szövetséges országai korlátozzák a hozzáférést. Voltak olyan felhívások, amelyek szerint ezt a 300 milliárd dollárt Ukrajna újjáépítésének finanszírozására kellene lefoglalni.

Putyin megmaradt devizatartalékai riasztó ütemben csökkennek, a háború kezdete óta mintegy 75 milliárd dollárral. A kritikusok rámutatnak, hogy a központi bank hivatalos devizatartalékai technikailag csak a központi bankot sújtó nemzetközi szankciók miatt csökkenhetnek, és azt sugallják, hogy a nem szankcionált pénzügyi intézmények, mint például a Gazprombank, még mindig felhalmozhatnak ilyen tartalékokat a központi bank helyett. Bár ez technikailag igaz lehet, ugyanakkor nincs bizonyíték arra, hogy a Gazprombank ténylegesen tartalékokat halmozna fel, tekintettel a saját jelentős hitelállományára.

Továbbá, bár a pénzügyminisztérium azt tervezte, hogy visszaállítja azt a régóta fennálló orosz költségvetési szabályt, amely szerint az olaj- és gázbevételekből származó többletbevételeket az államkincstárba kell irányítani, Putyin elvetette ezt a javaslatot, valamint a Nemzeti Vagyonalap felhasználásának módját és helyét szabályozó kísérő iránymutatásokat. – Anton Sziluanov pénzügyminiszter ugyanis felvetette, hogy a hiány fedezésére idén a teljes alap egyharmadának megfelelő összeget vonna ki a Nemzeti Vagyonalapból. Ha Oroszország olyan költségvetési hiányt produkál, amely az államkincstár egyharmadának lehívását teszi szükségessé, miközben az olaj- és gázbevételek még mindig viszonylag magasak, akkor minden jel arra utal, hogy a Kremlnek a hagyományos becsléseknél sokkal gyorsabban fogy a pénze.

Mítosz 8: A rubel idén a világ legjobban teljesítő valutája

Putyin egyik kedvenc propaganda beszédtemája, hogy a rubel felértékelődése példátlan, drákói tőkekontroll tükörképe – amely a világon a legkorlátozottabbak közé tartozik. A korlátozások gyakorlatilag lehetetlenné teszik, hogy bármelyik orosz legálisan vásároljon dollárt, vagy akár csak

hozzáérjen dollárbetéteinek többségéhez, miközben mesterségesen felduzzasztják a keresletet a nagy exportőrök kényszervásárlásai révén – mindezek a szabályok nagyrészt ma is érvényben vannak.

A hivatalos árfolyam egyébként is félrevezető, mivel a rubellel – nem meglepő módon – az invázió előttihez képest drámaian csökkentett volumenben, alacsony likviditás mellett kereskednek. Sok jelentés szerint a korábbi kereskedés nagy része a nem hivatalos rubel feketepiacokra vándorolt át. Még az Orosz Nemzeti Bank is elismerte, hogy az árfolyam inkább a kormányzati politikát tükrözi, és inkább az ország kereskedelmi mérlegének tompa kifejeződése, mint a szabadon kereskedhető, likvid devizapiacoké.

Mítosz 9: A szankciók végrehajtása és az üzleti kivonulás már nagyrészt megtörtént, és nincs szükség további gazdasági nyomásra

Oroszország gazdasága súlyos károkat szenvedett, de az Oroszországgal szemben alkalmazott üzleti kivonulások és szankciók nem teljesek. Oroszország exportpozíciójának romlása ellenére is továbbra is túl sok olaj- és gázbevétel merít a szankciókból, ami fenntartja Putyin extravagáns belföldi kiadásait, és elfedi a strukturális gazdasági gyengeségeket. A Kijevi Közgazdasági Iskola és a Yermak-McFaul Nemzetközi Munkacsoport élen járt az egyéni szankciókat, az energetikai szankciókat és a pénzügyi szankciókat átfogó további szankciós intézkedésekre vonatkozó javaslatok kidolgozásában, Michael McFaul volt oroszországi amerikai nagykövét és Tymofiy Mylovanov, Nataliia Shapoval és Andriy Boytsun szakértők vezetésével. A jövőre nézve Oroszország számára nincs kiút a gazdasági hanyatlásból, amíg a szövetséges országok egységesen fenntartják és fokozzák az Oroszországgal szembeni szankciós nyomást.

A szankciók hatástalanságát hangoztató defetista szalagcímek, amelyek szerint Oroszország gazdasága talpra állt, egyszerűen nem igazak – a tények azt mutatják, hogy az orosz gazdaság minden mérőszám és minden szint szerint vergődik, és most nincs itt az ideje, hogy a fékre lépjünk.

Jeffrey Sonnenfeld a Yale School of Management Lester Crown professzora és dékánhelyettese. Twitter: Sonnenfeld: @jeffsonnenfeld
Steven Tian a Yale Chief Executive Leadership Institute kutatási igazgatója.

<https://foreignpolicy.com/2022/07/22/russia-economy-sanctions-myths-ruble-business/>